

врівноважена і духовно заглиблена, чий альтруїзм доведений до абсолюту. Середньовіч. Х. справив великий вплив на подальший розвиток філософії і містики іудаїзму, в т. ч. в Україні, хоча останній розвивався вже на більш багатій традиції; 2) Х. як реліг.-міст. рух, який виник внаслідок розвитку євр. містики і реліг. філософії у специфіч. соціальн.-екон., політ. і духовн. ситуації України 18 ст. Засновник цієї течії Бешт (1700—1760) підкреслював, що нерівність, яка існує в світі, не впливає на взаємини між Богом і людиною; справжній праведник не той, хто хизується своєю вченістю, а той, хто піклується про ближнього; слугувати Богові треба радісно і навіть спокута має стати не скорботою за минулим, а радісним актом повернення душевної гармонії. Х. не послабив очікування Месії, не відкинув жодну із заповідей іудаїзму, але по-новому осмислив їх. Він швидко поширювався і охопив половину світового єврейства, на чолі громад Х. стали цадики. Прихильники Х. мешкають в усьому світі (див. також ХаБаД, Брацлавські хасиди), в т. ч. і в Україні. Тут є велика кількість святих місць Х. (Умань, Меджибіж, Бердичів, Тараща та ін.), які відвідуються прочанами з усього світу.

ЄВ, МцІ

Хедер (давньоєвр. — кімната) — традиц. євр. поч. школа, де вивчалися Тора і Талмуд. Наприкін. 19 ст. більшість євр. хлопчиків в Україні (Волинь і Київщина) здобували освіту в Х. На поч. 20-х рр. 20 ст. Х. були закриті, учнів переведено до шкіл нац. меншин.

ЄВ

Херем — виключна форма реліг. покарання в іудаїзмі. Х. проголошувався словами «Хай буде проклятий!» і ставив людину поза громадою. Під час другого хрестового походу рабини оголосили Х. кожному іудею, який викличе одновірця на христ. суд. В 13 ст. деякі рабини наклали Х. на тих, хто вивчав Тору не у відповідності із традицією, в 17 ст. голландські рабини наклали Х. на Урієля Дакосу та Бенедикта Спінозу за еретичні, на їхню думку, погляди.

ЄВ

Херувими і серафими — в іудаїзмі і християнстві ангели, особливо на-

ближені до Божого престолу, які благоговійно слугують Богу, проникаючи в таємниці нашого спасіння (Вих 25.18-22; 1 Петро 1.12). За класифікацією Псевдо-Діонісія Ареопажита (5—поч. 6 ст.) Х. і с. належать до першої тріади дев'яти чинів ангельських. Х. і с. зображаються людоподібними істотами з шістьма крилами.

ГА

Хіджаб (араб. — покривало, завіса) — араб. назва будь-якого жіночого вуличного одягу, що ховає фігуру і обличчя, а також приписи про обов'язкове його носіння, яке за традицією сходить до Корану. Цей звичай, що має доіслам. походження, став засобом ствердження принизливого, залежного стану жінки у мусульм. світі.

Лув

Хіджра (араб. — переселення) — переїзд пророка Мухаммеда із Мекки в Медину. З серед. 7 ст. ця дата прийнята початком. точкою мусульм. відліку років, що ведеться й до цього часу за місячним календарем.

Лув

Хілізм, мілленаризм (від грецьк. *chilioi*, лат. *millenium* — досл. тисяча) — тисячолітнє Царство Боже на Землі та вчення про нього. Ідея Х. базується на провіщеній бібл. пророками ідеї земного царювання Месії. У християнстві Х. — тисячолітнє царювання Ісуса Христа, яке встановиться з його другим пришествям, обітниця, про що міститься у текстах Нов. Завіту. Термін «Х.» належить більш східн. христ. традиції, тоді як на Заході поширені поняття «мілленіум», «мілленаризм». Причому, існують два погляди на друге пришествя Христа на Землю: або перед його тисячоліт. царюванням (премілленаризм), або після (постмілленаризм). Х., або мілленаризм, є органіч. складовою христ. есхатології.

ГС

Хінаяна (санскр. — мала колісниця, або вузький шлях спасіння) — один з осн. напрямів буддизму, що оформився внаслідок розколу останнього в 1 ст. н.е. Визначальний акцент у вченні Х. робиться на особистому спасінні, на власних зусиллях віруючих для звільнення від усіх сансар. Послідовники Х. відмовляються від усього мирського, вважаю-